

सन २०२५-२०२६ या वर्षाकरिता गौण
खनिजावरील स्वामित्वधन वसुलीच्या
उद्दिष्टाबाबत

जनहिताय सर्वदा

महाराष्ट्र शासन

महसूल व वन विभाग,

पहिला मजला, हुतात्मा राजगुरु चौक,

मादाम काम मार्ग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

शासन निर्णय क्र.गौखनि-१०/०८२५/ प्र.क्र.२४२/ख-२

दिनांक १५ सप्टेंबर, २०२५.

प्रस्तावना:-

केंद्र शासनाच्या खाण व खनिजे (विकास व विनियमन) अधिनियम, १९५७ मधील नियम १५ अनुसार गौण खनिजासंबंधी नियम करण्याचे व स्वामित्वधन निश्चित करण्याचे अधिकार राज्य शासनास प्रदान केले आहेत. त्यानुसार राज्य शासनाने गौण खनिजाच्या विनियमनासंबंधी महाराष्ट्र गौण खनिज उत्खनन (विकास व विनियमन) नियम, २०१३ तयार केलेले आहेत. त्याअनुषंगाने गौण खनिजावरील स्वामित्वधन वसुलीचे सन २०२५-२०२६ चे उद्दिष्ट निश्चित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:-

सन २०२५-२०२६ करिता गौण खनिजावरील स्वामित्वधन वसुलीचे उद्दिष्ट राज्यस्तरावरून निश्चित करण्यात आले आहे. या वर्षामध्ये सदर उद्दिष्टाचे जिल्हानिहाय वाटप सोबतच्या “विवरणपत्र-ब”नुसार करण्यात येत आहे. जिल्हाधिकारी यांनी सदर उद्दिष्ट महानगरपालिका, नगरपरिषदा/नगरपंचायत व ग्रामिण क्षेत्राकरिता ठरवून द्यावे व त्याची प्रत शासनास पाठविण्यात यावी.

०२. वित्त विभागाने सन २०२५-२०२६ या आर्थिक वर्षाकरिता प्रधान लेखाशिर्ष ०८५३ अलोहयुक्त खाणकाम व धातूशास्त्रीय उद्योग या अंतर्गत वेगवेगळ्या सी.आर.सी. आणि त्याबाबतचा तपशील सोबत जोडलेल्या “विवरणपत्र-अ” प्रमाणे जमा करण्याबाबत निश्चित केले आहे. त्यानुषंगाने गौण खनिजाकरिता अर्थसंकल्पीय सन २०२५-२०२६ या वर्षाकरिता गौण खनिजाच्या महसूल उद्दिष्टाची वसूली करिता जिल्हानिहाय व विभागनिहाय विगतवारी “विवरणपत्र-ब” प्रमाणे निश्चित करण्यात आलेली आहे. त्यानुसार गौण खनिजावरील स्वामित्वधन, पर्यावरण शुल्क व उपकरापोटी वसुलीची तसेच सेवा व सेवा फी आणि इतर जमा रकमा वसुलीची रक्कम महानगरपालिका क्षेत्र, नगरपरिषदा/नगरपंचायत क्षेत्र तसेच ग्रामीण क्षेत्रानुसार रक्कम दिलेल्या लेखाशिर्षनिहाय जमा करण्यात यावी.

०३. सदर उद्दिष्टपूर्ती दिनांक ३१ मार्च, २०२६ पूर्वी करण्यात यावी. उद्दिष्ट वसुलीवर सनियंत्रण राहण्याच्या दृष्टीने वसुलीबाबतचा मागील महिन्याचा मासिक अहवाल पुढील महिन्याच्या दहा तारखेपर्यंत विहित केलेल्या नमुन्यात संचालक, भूविज्ञान व खनिकर्म संचालनालय, नागपूर यांना पाठवून त्याची एक प्रत शासनास अग्रेषित करावी. ज्या जिल्ह्यांकडून विहित विवरणपत्रात माहिती प्राप्त होणार नाही त्या जिल्ह्यांतील जिल्हा खनिकर्म अधिकारी व संबंधित उपजिल्हाधिकाऱ्यांना जबाबदार धरण्यात येईल.

०४. महसूल अधिकाऱ्यांनी जमेच्या रकमा कोषागारात जमा करतांना चलनामध्ये संगणक संकेतांकासह व त्याबाबतच्या योग्य त्या संपूर्ण तपशीलासह लेखाशिर्ष नमूद करावे. नवीन जमेच्या लेखाशिर्षाप्रमाणे जमा रकमांची वसूली करण्याची जबाबदारी संबंधित नियंत्रक अधिकारी यांची राहिल.

०५. गौण खनिजावरील स्वामित्वधनाप्राप्त प्राप्त जमेच्या नोंदी कोषागारातील आणि लेखापरिक्षा कार्यालयातील नोंदीशी मेळ जमवण्याच्या असाव्यात. तसेच जमा रकमांचा वेळोवेळी ताळमेळ घालण्यात यावा.

०६. विभागीय आयुक्त यांनी त्यांच्या विभागातील जिल्ह्यांना दिलेल्या उद्दीष्टांच्या अनुषंगाने मासिक विवरणपत्र विचारात घेऊन, सर्व संबंधितांना यथोचित सूचना वेळोवेळी द्याव्यात व उद्दीष्टपूर्तीत विभागातील कोणताही जिल्हा मागे राहणार नाही याची काळजी घ्यावी. प्रत्येक महसूली विभागाने कोणत्याही परिस्थितीत गौण खनिजाचे उद्दीष्ट पूर्ण करणे आवश्यक राहिल. यासाठी जरूर तर आपल्या महसूली विभागाचे एकूण उद्दिष्ट कायम ठेवून, संबंधित विभागीय आयुक्त यांना विभागांतर्गत जिल्ह्याच्या उद्दिष्टामध्ये आवश्यकतेनुसार फेर बदल करता येईल.

०७. गौण खनिजाच्या अवैध उत्खननाची व अनधिकृत वाहतुकीची प्रवृत्ती वाढत असल्याचे दिसून येते, त्यामुळे मंजूर परिमाणापेक्षा जास्त उत्खनन होणार नाही याची काटेकोरपणे दक्षता घेण्यात यावी. तसेच गौण खनिजाच्या उत्खनन स्थळांची वेळोवेळी पाहणी करून केलेल्या उत्खननाची ETS मशीनद्वारे मोजणी करण्यात यावी. गौण खनिजाच्या विनापरवाना वाहतुकीस आळा बसेल, यादृष्टीने आवश्यक त्या कडक उपाययोजना करण्यात याव्यात. तहसिलदार व उप विभागीय अधिकारी यांनी अवैध उत्खनन व अनधिकृत वाहतुकीस प्रतिबंध करण्याकरिता उप विभाग स्तरावर व तालुकास्तरावर दक्षता पथके स्थापन करावी. अशा पथकांनी केलेल्या कार्यवाहीचा तपशील नोंदविण्यासाठी उपविभाग/तहसील स्तरावर नोंदवही ठेवावी, तसेच सर्व उप विभागीय अधिकाऱ्यांनी दरमहा दक्षता पथकांनी केलेल्या कामाचा आढावा घ्यावा.

०८. ज्या जिल्ह्यात अवैध उत्खनन मोठ्या प्रमाणावर चालू आहे त्या जिल्ह्यात जिल्हाधिकाऱ्यांनी अवैध उत्खननास आळा घालण्यासाठी विशेष उपाययोजना आखून त्याविषयी विभागीय आयुक्त व शासनास अवगत करण्याची दक्षता घ्यावी.

०९. सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२५०९१५१८३२४०००१९ हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सदानंद गो मोहिते)

कार्यासन अधिकारी, महसूल व वन विभाग

सोबत- विवरणपत्र

प्रत,

१. माराज्यपाल यांचे प्रधान सचिव., राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मामुख्यमंत्री., महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा उप.मुख्यमंत्री (नगर विकास), महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
४. मा(वित्त व नियोजन) उप मुख्यमंत्री., महाराष्ट्र राज्य यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई
५. माविधानसभा अध्यक्ष यांचे खाजगी सचिव ., विधानमंडळ, मुंबई
६. मा विधानपरिषद सभापती यांचे खाजगी .सचिव, विधानमंडळ, मुंबई
७. मायांचे खाजगी सचिव (महसूल) मंत्री., मंत्रालय, मुंबई.
८. सर्व माराज्यपाल यांचे खाजगी सचिव .मा/मंत्री ., मंत्रालय मुंबई.
९. सर्व माविधानपरिषद सदस्य/विधानसभा .
१०. सर्व विभागीय आयुक्त

११. सर्व जिल्हाधिकारी

१२. संचालक, भूविज्ञान व खनिकर्म संचालनालय, जुने सचिवालय इमारत, नागपूर

१३. व्यवस्थापकीय संचालक, महाराष्ट्र राज्य खनिकर्म महामंडळ, नागपूर

१४. कक्ष अधिकारी, वित्त विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२

१५. कक्ष अधिकारी, टी/ब-१ कार्यासन, महसूल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-३२

१६. निवडनस्ती.

विवरणपत्र-अ.

शासन निर्णय क्र.गौखनि १०/ ०८२५/ प्र.क्र.२४२/ख-२ दि.१५.०९.२०२५ चे सहपत्र				
सन २०२५-२०२६ या आर्थिक वर्षासाठी गौण खनिजावरील स्वामित्वधन वसूलीचे उद्दिष्ट (र.कोटी)				
अ.क्र.	जमेचे प्रधान लेखाशिर्ष	संबंधित विभाग	स्वतंत्र सी.आर.सी. आणि त्याबाबतचा तपशील	अर्थसंकल्पीय अंदाज २०२५-२६
१	०८५३	महसूल विभाग	(०१)(०१) महसूल विभागांतर्गत गौण खनिजे उत्खनन नियमापासून मिळणाऱ्या जमा रकमा (०८५३ ००४१)	७११.९२
			(०१) (०४) महसूल विभागांतर्गत गौण खनिजे उत्खनन नियमापासून मिळणाऱ्या जमा रकमा (०८५३००९५)	१४७.३३
			(०१) (०६) महसूल विभागांतर्गत गौण खनिजे उत्खनन नियमान्वये महानगरपालिका क्षेत्रात मिळणाऱ्या जमा रकमा (०८५३०११२)	३०.४४
			(०१) (०७) गौण खनिजे उत्खनन नियमान्वये नगरपरिषदा /नगरपंचायत क्षेत्रात महसूल विभागांतर्गत मिळणाऱ्या जमा रकमा (०८५३०१२१)	३८.७०
			(०१) (०८) गौण खनिजे उत्खनन नियमान्वये ग्रामीण क्षेत्रात महसूल विभागांतर्गत मिळणाऱ्या जमा रकमा (०८५३०१३९)	४४७८.२८
			(०१) (०९) गौण खनिजे उत्खनन नियमान्वये महानगरपालिका क्षेत्रात महसूल विभागांतर्गत मिळणाऱ्या पर्यावरण उपकराच्या जमा रकमा(०८५३०१४८)	०९.४०
			(०१) (१०) गौण खनिजे उत्खनन नियमान्वये नगरपरिषद / नगरपंचायत क्षेत्रात महसूल विभागांतर्गत मिळणाऱ्या पर्यावरण उपकराच्या जमा रकमा (०८५३०१५७)	०३.०६
			(०१) (११) गौण खनिजे उत्खनन नियमान्वये ग्रामीण क्षेत्रात महसूल विभागांतर्गत मिळणाऱ्या पर्यावरण उपकराच्या जमा रकमा (०८५३०१६६)	१८.५५
		महसूल विभाग व उद्योग विभाग यांना एकत्रित उद्दिष्ट	५०१, सेवा व सेवा फी ८०० इतर जमा रकमा	११.७३ २०.३२

(सदानंद गो. मोहिते)

कार्यासन अधिकारी, महसूल व वन विभाग

विवरणपत्र-ब

शासन निर्णय क्र.गौखनि १०/ ०८२५/ प्र.क्र.२४२/ख-२ दि.१५.०९.२०२५ चे सहपत्र		
सन २०२५-२०२६ या आर्थिक वर्षासाठी गौण खनिजावरील स्वामित्वधन वसूलीचे उद्दिष्ट		
विभाग	जिल्हा	सन २०२५-२०२६ चे प्रस्तावित उद्दीष्ट (रु.लक्ष)
कोकण	मुंबई (शहर)	८०००
	मुंबई (उपनगर)	३००००
	ठाणे	४००००
	पालघर	४००००
	रायगड	४००००
	रत्नागिरी	९८००
	सिंधुदूर्ग	७०००
एकुण		१७४८००
नाशिक	नाशिक	२५०००
	धुळे	५०००
	नंदूरबार	७०००
	जळगांव	१५०००
	अहमदनगर	२४०००
एकुण		७६०००
पुणे	पुणे	४००००
	सातारा	१००००
	सांगली	९०००
	सोलापूर	१९०००
	कोल्हापूर	११०००
एकुण		८९०००
औरंगाबाद	औरंगाबाद	१५०००
	जालना	९०००
	परभणी	९५००
	हिंगोली	६०००
	बीड	१३०००
	नांदेड	१८०००
	उस्मानाबाद	७०००
	लातूर	५५००
एकुण		८३०००
अमरावती	अमरावती	१४०००
	बुलढाणा	९०००
	अकोला	१३०००
	वाशिम	४९००
	यवतमाळ	१८०००
एकुण		५८९००
नागपूर	नागपूर	२३०००
	वर्धा	६०००
	भंडारा	१००००
	गोंदीया	५०००
	चंद्रपूर	१६०००
	गडचिरोली	१००००
एकुण		७००००
एकुण		५५१७००

(सदानंद गो. मोहिते)

कार्यासन अधिकारी, महसूल व वन विभाग